

Dobytí Tobrúku Australany a Brity 22. ledna 1941

17.1.2026 - Tomáš Jakl | Vojenský historický ústav Praha

V nadcházejícím týdnu (o půlnoci z 20. na 21. ledna) si připomeneme 85 let od zahájení útoku britských sil na pevnost Tobruk. Po dělostřeleckém ostřelování z dělových člunů, podpořeném bombardéry Královského letectva a následném útoku 6. australské divize a 7. praporem Královského tankového pluku se italská posádka vzdala 22. ledna odpoledne. Přečtěte si text historika VHÚ Praha Tomáše Jakla o tom, proč byl Tobruk tak důležitý. Prohlédněte si také zajímavou fotogalerii.

Libye. Tripolsko, Kyrenajka a Fezzán. Země mezi Saharou a Středoziemním mořem. Ve starověku obilnice Středomoří, v sedmém století po Kristu dobytá Araby. Do dvacátého století vstoupila jako zanedbaná provincie Turecké říše, dobytá v letech 1911 a 1912 Itálií. Nárůst mezinárodního napětí ve třicátých letech vedl k opevňovací horečce i v severní Africe. Francouzi na hranici mezi Tuniskem a Libyí vybudovali Marethskou linii, miniaturu Maginotovy linie ze železobetonových pevnůstek. Britové v případné obraně Egypta počítali především s mobilními jednotkami, nicméně i oni na hranici Egypta s Libyí natáhli „drát“, pás protipěchotních překážek, propletených ostnatým drátem, strážný obrněnými automobily. Na rozdíl od obou sousedů, Italové opevňovali v Libyi především pozemní fronty kolem nejdůležitějších přístavů. Jednak to bylo laciné a navíc, vlastní stotisícová armáda v Libyi jim dodávala pocit bezpečí.

Nejdůležitějším přístavem v Kyrenajce byl Tobruk. Se svým hlubokým a chráněným přístavem v relativní blízkosti egyptské hranice se stal základnou italského válečného námořnictva. Původní opevnění Tobrúku tvořilo pět starých tureckých fortů, které Italové pojmenovali Pilastrino, Solaro, Airente, Perrone a Marcucci. Forty tvořily okruh, vzdálený pouze cca 6 km od přístavu, a podmínkám válečnictví dvacátého století ani zdaleka nevyhovovaly. Italové proto vytýčili novou obrannou linii ve vzdálenosti cca 15 km od centra města. Bráněno nyní mělo být třicet kilometrů pobřeží a padesát kilometrů pozemní fronty. Linie se na svých obou koncích u moře opírala o přírodní překážky, hluboká údolí, Vádí es Sehel na západě a Vádí ez Zeitun na východě. Přibližně jeden až pět kilometrů za touto linií, v závislosti na konfiguraci terénu, byla postavení protitankového a polního dělostřelectva. Druhá linie italské obrany se opírala o staré forty. Obranu pobřeží zajišťovaly lehké námořní jednotky a několik pobřežních baterií. Předpokládala se též výstavba jedné baterie s pěti kanóny ráže 14,9cm. Protiletadlovou ochranu pobřeží zabezpečovaly čtyři baterie děl ráže 7,6cm a jedna baterie 10,2cm děl.

Pozemní linii tvořilo 128 pevnůstek, vysekaných do skalnatého podloží, zpevněných prostým betonem i železobetonem. Od kopce Rás al-Mudawwar na sever, podél východního břehu vádí es Sehel až k moři byly objekty číslovány S až S-45. Od Rás al-Mudawwaru na východ, k silnici do Bardie, se táhly dvě linie objektů R až R-79. Od silnice na sever, podél vádí ez Zeitun k moři ležely objekty Z-78 až Z-101. Číslování nebylo průběžné, některé vložené objekty byly navíc číslovány číslem za lomítkem. Armování bylo lehké, odolné vůči střepinám a střelám malé ráže. Vzájemně se kryjící pevnůstky byly vyzbrojeny protitankovými kanóny a kulomety v otevřených střeleckých stanovištích, ze kterých mohly vést palbu i proti letadlům. Protiletadlovou ochranu dále zajišťovaly protiletadlové jednotky divizí, umístěných v pevnosti. Celá bráněná pozemní fronta byla opatřena protipěchotními překážkami z ostnatého drátu. Každý objekt měl z ostnatého drátu vlastní obvodovou překážku. Pevnůstky v první linii na jižní frontě, kde převládal rovinatý terén, byly každá navíc chráněna oválným obvodovým protitankovým příkopem. Obvodové překážky objektů byly spojeny intervalovou protipěchotní překážkou. Další protitankový příkop byl předsunut před větší část jižní fronty linie

opevnění. Objekty ve stráních vádí, která tvořila kvalitní protitankovou překážku sama o sobě, byly většinou vysekány ve skále, a to i v několika patrech nad sebou. Opevnění byla dobře maskována.

Italové dostali jedinou příležitost bránit tobrúckou pevnost v lednu 1941. Jejich váhavý postup do Egypta v roce 1940 ukončili Britové 9. prosince téhož roku protiútokem v operaci COMPASS. Namísto pětidenní odlehčovací operace britské tanky a obrněné automobily rychle postupovaly do Libyjského vnitrozemí. Tobruk bránila italská 61. pěší divize a v pevnosti byl též umístěn štáb italského 22. sboru. Posádku pevnosti tvořilo přes 25.000 mužů, kteří měli k dispozici více než 200 děl a 87 tanků.

Útok zahájen o půlnoci z 20. na 21. ledna 1941

Útok na pevnost zahájily o půlnoci z 20. na 21. ledna 1941 dělostřeleckým ostřelováním čtyři lodě britské pobřežní eskadry, monitor HMS Terror s dělovými čluny HMS Aphys, MHS Ladybird a HMS Gnat, záhy podpořené bombardéry Královského letectva. Brzy ráno 21. ledna zaútočili pěšáci 6. australské divize, podporovaní tanky Matilda 7. praporu Královského tankového pluku a italskými tanky M 11/39 a M 13/40 ukořistěnými krátce před tím u Bradíje, za které své Bren Carriery vyměnili kavaleristé 6. australského lehkého jezdeckého pluku. Útočníci prolomili frontu v jihovýchodním cípu opevněné linie, v prostoru objektů R-55 a R-57, a do večera obsadili polovinu plochy pevnosti. Většina italské posádky se vzdala dopoledne 22. ledna a poslední odpor jednotlivců skončil téhož dne do čtvrté hodiny odpolední. Pevnost Tobruk se ocitla v ruce britských sil a v následujících měsících se proslavila jako dějiště heroické obrany proti Rommelovi a jeho Afrikakorpsu, do níž se zapojili i českoslovenští vojáci.

Tomáš Jakl

<https://www.vhu.cz/dobyti-tobruku-australany-a-briity-22-ledna-1941>